

Azizbek RUZIMURODOV,
Navoiy innovatsiyalar universiteti o'qituvchisi
E-mail: azizbek@mail.ru

professor B.Sherov taqrizi asosida

ORGANIZATIONAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF THE FORMATION OF NON-GOVERNMENTAL AND NON-COMMERCIAL ORGANIZATIONS IN UZBEKISTAN

Annotation

This article examines the organizational and legal frameworks that regulate the formation of non-governmental and non-profit organizations (NGOs and NGOs) in Uzbekistan. It examines the legislative framework, regulatory environment, and practical steps for the establishment of such entities. The study also covered the challenges and opportunities facing NGOs and NGOs in Uzbekistan, taking into account recent legislative changes and government policies aimed at increasing the role of civil society in national development.

Key words: Non-governmental non-profit organizations (NGOs), non-profit organizations (NGOs), Uzbekistan, legal framework, organizational framework, civil society, registration process.

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫХ И НЕКОММЕРЧЕСКИХ ОРГАНИЗАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация

В данной статье рассматриваются организационно-правовые основы, регулирующие создание неправительственных и некоммерческих организаций (НПО и НПО) в Узбекистане. В нем рассматриваются законодательная база, нормативно-правовая база и практические шаги по созданию таких организаций. В исследовании также были освещены проблемы и возможности, с которыми сталкиваются НКО и НПО в Узбекистане, принимая во внимание недавние законодательные изменения и политику правительства, направленную на повышение роли гражданского общества в национальном развитии.

Ключевые слова: Неправительственные некоммерческие организации (НПО), некоммерческие организации (НПО), Узбекистан, правовая база, организационная основа, гражданское общество, процесс регистрации.

O‘ZBEKISTONDA NODAVLAT VA NOTIJORAT TASHKILTOLARI SHAKLLANISHINING TASHKILIY-HUQUQIY ASOSLARI

Аннотация

Ushbu maqolada O‘zbekistonda nodavlat va notijorat tashkilotlari (NNT va NNT) shakllanishini tartibga soluvchi tashkiliy-huquqiy asoslar o‘rganiladi. Unda qonunchilik bazasi, me‘yoriy-huquqiy muhit va bunday sub‘ektlarni tashkil etish bo‘yicha amaliy qadamlar ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot, shuningdek, O‘zbekistondagi nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlari duch keladigan muammolarga va imkoniyatlarga, qonunchilikdagi so‘nggi o‘zgarishlar va milliy taraqqiyotda fuqarolik jamiyatining rolini oshirishga qaratilgan hukumat siyosatini hisobga olgan holda yoritilgan.

Kalit so‘zlar: Nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT), notijorat tashkilotlar (nodavlat notijorat tashkilotlari), o‘zbekiston, huquqiy baza, tashkiliy asoslar, fuqarolik jamiyati, ro‘yxatdan o‘tish jarayoni.

Kirish. Nodavlat va notijorat tashkilotlari (NNT va NNT) fuqarolik jamiyatining muhim tarkibiy qismlari bo‘lib, ijtimoiy muammolarni hal etish, taraqqiyotga ko‘maklashish va demokratik jarayonlarni takomillashtirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. O‘zbekistonda bu tashkilotlarning shakllanishi va faoliyatiga mamlakatning o‘ziga xos huquqiy, siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy sharoiti ta‘sir ko‘rsatgan. O‘zbekiston 1991-yilda mustaqillikka erishganidan so‘ng, nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlarini yaratish va faoliyat yuritishini qo‘llab-quvvatlovchi mustahkam huquqiy bazani yaratish, ularning fuqarolik faolligini oshirish va jamiyat ehtiyojlarini qondirishdagi ahamiyatini e‘tirof etish yo‘lini boshladi.

Ushbu maqola O‘zbekistonda NNT va NNTlarning tashkil etilishiga asos bo‘lgan tashkiliy va huquqiy asoslarni o‘rganadi. U ushbu tashkilotlarni shakllantirish uchun zarur bo‘lgan qonunchilik bazasini, tartibga solish muhitini va protsessual qadamlarni o‘rganadi. Bundan tashqari, u nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlari duch keladigan muammolar va imkoniyatlarni, xususan, so‘nggi qonunchilik islohotlari va fuqarolik jamiyatini mustahkamlashga qaratilgan hukumat siyosati nuqtai nazaridan o‘rganadi.

Ushbu tadqiqotning ahamiyati uning O‘zbekistonda NNT va nodavlat notijorat tashkilotlarining shakllanishi va faoliyatiga yordam beruvchi tarkibiy va huquqiy mexanizmlar haqida har tomonlama tushuncha berish qobiliyatidadir. Ushbu maqola

erishilgan yutuqlar va yaxshilashga muhtoj bo‘lgan sohalarni ta‘kidlab, O‘zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida fuqarolik jamiyati tashkilotlarining rolini oshirish bo‘yicha olib borilayotgan muvofiqdorchilik hissa qo‘shishni maqsad qilgan.

O‘zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlarining huquqiy asoslari, birinchi navbatda, 1999-yilda qabul qilingan “Nodavlat notijorat tashkilotlari to‘g‘risida”gi qonun orqali o‘rnatilgan. ularning huquq va majburiyatlarini belgilaydi. Ushbu huquqiy qoidalarni tushunish O‘zbekistondagi NNT va NNTlarning tashkiliy dinamikasini tushunish uchun juda muhimdir.

Bundan tashqari, maqolada ushbu tashkilotlarning faoliyatiga ta‘sir ko‘rsatadigan tartibga soluvchi muhit, shu jumladan Adliya vazirligi va boshqa tegishli davlat organlarining roli ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, u nizomni ishlab chiqishdan tortib, ro‘yxatdan o‘tish jarayonigacha bo‘lgan NNT yoki NNTni tashkil etishning amaliy jihatlari ham ko‘rib chiqildi.

Maqolada huquqiy va protsessual jihatlarga qo‘shimcha ravishda, O‘zbekistonda NNT va nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatining kengroq konteksti ko‘rib chiqiladi. Bu byurokratik to‘siqlar va moliyaviy barqarorlik kabi ular duch keladigan muammolarni tahlil qilishni, shuningdek, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, xalqaro hamkorlik va texnologik yutuqlarni taqdim etish imkoniyatlarini o‘z ichiga oladi.

O'zbekistondagi nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlarining tashkiliy-huquqiy asoslarini batafsil ko'rib chiqish orqali ushbu maqola ushbu tashkilotlarning mamlakat taraqqiyotidagi muhim rolini yoritishga qaratilgan. Shuningdek, u O'zbekistondagi fuqarolik jamiyati tashkilotlarining o'sishi va samaradorligini qo'llab-quvvatlash uchun tartibga solish muhitini qanday qilib yanada yaxshilash mumkinligi haqida tushuncha berishga intiladi.

O'zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlarini shakllantirishning huquqiy asoslari, birinchi navbatda, 1999-yil 14-aprelda qabul qilingan "Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida"gi qonun orqali o'rnatilgan. Asosiy qoidalar quyidagilar:

Tashkilotlarning turlari: Qonunda notijorat tashkilotlarning turli shakllari, jumladan, jamoat birlashmalari, fondlar va muassasalar farqlanadi.

Tashkil etish va ro'yxatdan o'tkazish: NNT yoki NNTni tuzish jarayoni nizom loyihisini tayyorlash, ta'xis qo'mitasini shakllantirish va Adliya vazirligida ro'yxatdan o'tishni o'z ichiga oladi.

Huquq va majburiyatlar: Qonun nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlariga o'z maqsadlariga muvofiq faoliyat yuritish, mulk sotib olish va xayriyalar olish huquqini beradi, shu bilan birga milliy qonunlarga rioya qilish va shaffof moliyaviy hisobotlarni taqdim etish kabi majburiyatlarni ham yuklaydi.

Tashkiliy jarayon

O'zbekistonda nodavlat notijorat tashkiloti yoki nodavlat notijorat tashkilotining shakllanishi bir necha muhim bosqichlarni o'z ichiga oladi:

Nizom loyihisini tayyorlash: Ta'xischilar tashkilotning maqsadlari, boshqaruv tuzilmasi va operatsion tartib-qoidalarini belgilab beruvchi nizom loyihisini ishlab chiqishi kerak.

Ta'xis qo'mitasi: Ta'xis jarayonini nazorat qilish uchun kamida uch kishidan iborat ta'xis qo'mitasi tuziladi.

Ro'yxatdan o'tish: Tashkilot nizom, ta'xischilar ro'yxati va boshqa zarur hujjatlarni taqdim etish orqali Adliya vazirligida ro'yxatdan o'tishi kerak. Ro'yxatga olish jarayoni tashkilotning qonuniy talablarga javob berishi va shaffof ishlashini ta'minlaydi.

O'zbekistondagi NNT va nodavlat notijorat tashkilotlari uchun normativ-huquqiy muhitda fuqarolik jamiyati tashkilotlari uchun yanada qulay muhit yaratishga qaratilgan jiddiy o'zgarishlar ro'y berdi. Qonunga kiritilgan so'nggi o'zgartishlar ro'yxatga olish tartib-taomillarini soddalashtirdi, byurokratik to'siqlarni kamaytirdi, nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlariga katta avtonomiyalar berdi.

Normativ muhit

O'zbekistonda NNT va nodavlat notijorat tashkilotlari uchun me'yoriy-huquqiy muhit ularning o'sishi va jamiyatga qo'shgan hissasini oshirish uchun rivojlangan. Ushbu muhitning asosiy jihatlari quyidagilar kiradi:

Ro'yxatga olishning soddalashtirilgan tartiblari: Qonunga kiritilgan so'nggi o'zgartirishlar ro'yxatga olish jarayonini soddalashtirdi, yangi tashkilotlar duch keladigan vaqt va byurokratik to'siqlarni qisqartirdi. Bunga elektron taqdim etish variantlari va hujjatlarni rasmiylashtirish bo'yicha aniqroq ko'rsatmalar kiradi.

Davlat nazorati va qo'llab-quvvatlashi: Adliya vazirligi va boshqa davlat organlari nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini nazorat qilishda, ularning qonun talablariga rioya etilishini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu bilan birga, hukumat ushbu tashkilotlarni qo'llab-quvvatlash siyosatini, masalan, soliq imtiyozlari va salohiyatni oshirish dasturlarini joriy qildi.

Moliyaviy shaffoflik va hisobdorlik: NNTlar va nodavlat notijorat tashkilotlari shaffof moliyaviy amaliyotni qo'llab-

quvvatlashlari va o'z faoliyati va moliyaviy holati to'g'risida muntazam hisobot taqdim etishlari shart. Bu manfaatdor tomonlar, jumladan, donorlar va keng jamoatchilik o'rtasida mas'uliyat va ishonchni kuchaytiradi.

Jamoatchilik ishtiroki va advokati: huquqiy baza NNT va nodavlat notijorat tashkilotlarini davlat siyosatini muhokama qilishda ishtirok etishga va o'z vazifalariga taalluqli masalalarni himoya qilishga undaydi. Bu boshqaruv va rivojlanishga yanada inklyuziv va ishtirokchi yondashuvni kuchaytiradi.

Qonunchilik bazasi: O'zbekistonda NNT va nodavlat notijorat tashkilotlarini shakllantirish va faoliyat yuritish uchun mustahkam poydevor yaratilsa-da, bir qator muammolar saqlanib qolmoqda:

Byurokratik to'siqlar: soddalashtirilgan tartiblarga qaramay, ba'zi tashkilotlar ro'yxatga olish va faoliyat bosqichlarida byurokratik qiyinchiliklarga duch kelishadi.

Moliyaviy barqarorlik: Izchil moliyalashtirishni ta'minlash katta muammo bo'lib, ko'plab tashkilotlar xayriya va grantlarga tayanadi.

Potensialni oshirish: Ta'lim va rivojlanish resurslariga cheklangan kirish NNT va NNTlarning samaradorligi va barqarorligiga to'sinlik qilishi mumkin.

Biroq, muhim imkoniyatlar ham mavjud:

Hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlashning kuchayishi: Hukumatning fuqarolik jamiyati tashkilotlarining rolini tan olishi ularning o'sishi uchun qulay muhit yaratadi.

Xalqaro hamkorlik: Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik mahalliy nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlarining imkoniyatlarini oshirib, moliyalashtirish, tajriba va ilg'or tajribalardan foydalanish imkonini beradi.

Texnologik yutuqlar: Raqamli vositalarni qabul qilish operatsion samaradorlikni, tushuntirish ishlarini va shaffoflikni oshirishi mumkin.

Xulosa. O'zbekistonda nodavlat va nodavlat notijorat tashkilotlarini (NNT va NNT) tashkil etishning tashkiliy-huquqiy asoslari keng qamrovli huquqiy baza asosida mustahkam yo'lga qo'yilgan. "Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida"gi qonun qonun hujjatlariga keyingi o'zgartirishlar bilan bir qatorda ushbu tashkilotlarni tashkil etish, ro'yxatdan o'tkazish va faoliyat yuritishning aniq tuzilmasini belgilab berdi. Ushbu huquqiy asos nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlarining samarali, shaffof va o'z vazifalariga muvofiq faoliyat yuritishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Biroq, O'zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlari va nodavlat notijorat tashkilotlarining rolini oshirish uchun foydalanish mumkin bo'lgan muhim imkoniyatlar ham mavjud. Hukumatning fuqarolik jamiyatini e'tirof etishi va qo'llab-quvvatlashi, jumladan, ro'yxatga olishning soddalashtirilgan tartib-qoidalarini va moddiy rag'batlantirish ushbu tashkilotlarning rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratadi. Bundan tashqari, xalqaro hamkorlik moliyalashtirish, ekspertiza va ilg'or tajribalar uchun qimmatli imkoniyatlarni taqdim etadi, texnologik yutuqlar esa operatsion samaradorlikni oshirish va targ'ibot ishlarini yaxshilash imkonini beradi.

O'zbekistonda NNT va NNT salohiyatini maksimal darajada oshirish uchun maqsadli siyosat va tashabbuslar orqali mavjud muammolarni hal qilish muhim. Moliyaviy barqarorlikni oshirish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va salohiyatni oshirish uchun kengroq resurslar bilan ta'minlash bu yo'nalishdagi muhim qadamlardir. Bundan tashqari, ushbu tashkilotlarda shaffoflik va hisobdorlik madaniyatini rivojlantirish manfaatdor tomonlar, jumladan, donorlar va keng jamoatchilik o'rtasida ishonch va ishonchni oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistondagi NNT va NNTlarning tashkiliy-huquqiy asoslari ularning shakllanishi va faoliyat yuritishi uchun mustahkam zamin yaratadi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatining tashkiliy-huquqiy mexanizmini takomillashtirish. Narimanov B.A. DSC avtoreferat. Toshkent-2023. 58 bet.
2. <http://insonhuquqlari.uz/oz/news/amendments-to-the-law-on-ngos>
3. <https://advice.uz/oz/document/2730>

4. <https://huquqiportal.uz/document/2731?id=624>